

Kinek a története ez, avagy: van számu(n)kra hely?

Kinek a nemzete? Újraképzelt nemzeti identitások

Gallery8, Budapest
2015. június 23 – július 30.

sát állítja szembe a magukat a társadalmi elvárásnak nem alárendelő nőekkel szembeni előítéletekkel, illetve a populáris kultúra globális, sematikus képeivel. A kiállítóterben videón – az installáció részeként – népszerű, a film hőskorából való mozgókép látható.¹⁰ A mindenkit legyőző szuperhős bokszoló, a férfi hős megtestesítője, akinek identitását a maszkja adja, melyet magánemberként sem vesz le, ő maga a maszk, kölcsönösen határozzák meg egymást, mintha csak Laura Mulvey jól ismert tanulmányához¹¹ adna újabb példát. Almazan képe ennek a férfiközpontú, nemzeti hőssé vált idolnak az alakját kritizálja.

Az első két terem szintén az indián, a mexikói és a nyugati kultúra hagyományainak játékerét nyitja meg. A második szobában GILBERTO DELEGADO munkái a legősibb maja törzs mitologikus hagyományából építkeznek. Delegado számára a zene meghatározó képei komponálásánál: a *Mágikus város* című szíatnyomatának ábrái folyamatos egymásba alakulást mutatnak. Számára a színek és a zene kölcsönösen értelmezik egymást, a zene színné alakul, a színek formákká, ezt a kép tematikus szintjén is bemutatja, a képen minden folytonos, mintha az ábrák egymásba alakulnának. Például a fújós hangszer egy belőle kibújó pumává formálódik, a kép alján a folyó halai fölött krokodilt látunk, amely csónakformára emlékeztet, ugyanakkor az egész kompozíciót „tartja”. Az egymásba alakulás és értelmezés meghatározó a kompozíciónál, csakúgy, ahogy tematikus szinten is lényegi, mint például a *Szúnyogtánc* és az *Alkohol transzgresszió* című képeinél is. A szúnyogtáncnál a zenészek „gólyalábainak” mexikói megfelelője a szúnyog kifejezés, a zenei analógia és a szójáték alapvető jelentésszórást képvisel, melyet a képi elemek is felerősítenek. Mindkét kép utal a fontos az ünnepek során fogyasztott alkoholra, elsősorban a mezcal hatására. Az indián hagyományban az alkoholt nem fogyaszthatták közemberek, csak vezetők és papok, a mezcal is olyan tudatmódosítónak számított, mint például a peyote vagy bizonyos gombafajok, melyek mind a transzcendens világgal való kapcsolatot jelentették, és számán vezetésével lehetett fogyasztani. Az alkohol ilyesfajta megítélése máig él, az átalakulás, a vizionálás kultikus jelentéseit hordozzák a képek, ugyanakkor a mindennapi gyakorlatban ma már az alkoholfogyasztás elvesztette kultikus jelentését és nem sokban különbözik az európai szokásoktól. ROSENDO VEGA munkái a művészi gesztus a művész és néző között létrejövő energiát veszi alkotásai alapjául, az élénk, vörös, narancs, sárga színek használta is ebből fakad. Vega budapesti csatornafedeleket ábrázoló képei (*Mexikóból Budapestre I-III.*) talán meglepőek, de egy szerencsétlen véletlen miatt készültek a „helyspecifikus” művek: a festményeit tartalmazó poggyász Mexikó város és Párizs között eltűnt, a csatornafedeleket a képek semmibe úszását jelképezik. A külső teremben Armando MARTINEZ munkái láthatók, melyek szintén a transzformáció, a különböző elemek és ábrázolásmódok közti keveredés mentén értelmezhetőek: *First Lady* című képe ismét a politikai kritikát veszi alapul. A mexikói First Lady kezében egy disznó látható, amely az elnököt szimbolizálja, aki második feleségének, Mexikó egyik népszerű színésznőjének a bábja. Az elnökhasszony a mexikói gazdasági, és az ahhoz fűződő politikai igazságtalanságok megtestesítője, akinek férjére gyakorolt befolyása komoly társadalmi feszültségeket jelent. A *Pár* című festmény egy lényegesen poétikusabb szálal von be: itt a női és férfi karakterek egymásba alakulnak, a férfi arca alig kivehető, szinte fekete, míg a női karakter arca hangsúlyos fehéren világító félhold-forma. A női princípium, a hold-nő archetipikus képe, a női alak ábrázolása ugyanakkor nyomatékosítja, hogy az absztrakció nem csak a nyugati festészet sajátja. Színvilága szintén a hagyományos indián művészetet idézi: középen a tenger kékje, a sárga és föld színek a tájra jellemző színhasználat.

Az *Estratos* című kép Rodin *Gondolkodóját*, vagyis a nyugati hagyományt veszi alapul, a képen a plasztikusság és ismét csak az átalakulás dominál, az arc kitörlődik, hogy a hangsúlyt áttegye a plasztikusabb elemekre, és arra az átalakulásra, amint a hús-vér modell (itt inkább márványnak, mint bronznak tűnő) az anyagban kap formát.

A kiállítás munkái nem csak művészeti vagy kulturális szempontból értékelhetőek: komoly társadalmi kérdéseket feszegetnek, és helyeznek olyan kulturális keretbe, amely egyszerre építkezik a népszerű karikatúrából, a hagyományos indián kultusból és a keresztény tradícióból. Az elemek egymással való keveredése olyan értelmezési módokat tesz lehetővé, mely során a néző-befogadó kimozdul saját horizontjából, tetszeli saját kultúráját a munkák kulturális idegensége okán. Mindez másként áll elő egy a latin kultúrától lényegesen eltérő értelmező, és másként az abban járatos számára. A kiállítás előnye, hogy a saját kultúrát sem merevíti ki, a különböző csoportok eltérő ábrázolási módjainak egymás mellé helyezése nem egy megfejthető értelmezői játékot kínál, hanem éppen azt teszi lehetetlenné, hogy egyféleképpen értsük a mexikói kultúrát.

¹⁰ Alfonso Corona BLAKE: *Santo vs. las mujeres vampiro*, 1962.

¹¹ Laura MULVEY: *Vizuális öröm és narratív film in: Kis Attila Atilla – Kovács Sándor – ODORICS Ferenc (Szerk.): Testes könyv II.* Ictus Kiadó és JATE Irodalomelméleti Csoport, Szeged, 1997, 560-568.

A társadalminkban – szűkebb és tágabb struktúrákban egyaránt – létező repedések, a *mi* és *ők* felosztottság rendkívüli módon destruktív: „Nem tudjuk integrálni »őket«, amíg »mi« megmaradunk »mi«-nek; a »mi«-nek föl kell lazulnia ahhoz, hogy létrehozunk egy közös teret, amelyben »ők« is helyet kapnak és részévé válnak egy újraalkotott »mi«-nek.”

Az integrálás az egyetlen valódi út, még ha nem is mindig tűnik kivitelezhetőnek. Hogy hogyan lehetséges mégis ezt a célt, például a nemzeti narratívák szintjén megvalósítani – erre adott példákat, mutatott be lehetséges stratégiákat a *Kinek a nemzete? Újraképzelt nemzeti identitások* című tárlat (kurátor: BAK ÁRPÁD), amely folytatta a Gallery8 megszokott kritikai attitűdjét. A kuratori koncepció alapja az a kultúra- és identitásfelfogás volt, amely szerint a nemzeti identitások nem statikus, egy lényegi maggal rendelkező jelenségek, hanem folyamatos szelekció és újjaalakuló konszenzus eredményei: „Egy nemzet léte (...) mindennapos népszavazás, mint ahogy az egyén léte az élet folytonos igénye.”²

¹ Parekh, Bhikhu: *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Houndmills, Macmillan, 2000. Idézi a kuratori koncepció: http://gallery8.org/images/uploaded/File/2015/kinek_a_nemzete_belep.pdf

² Renan, Ernest: *Mi a nemzet?* Ford. Réz Pál. In *Eszmé a politikában: a nacionalizmus*. Szerk. Bretter Zoltán és Deák Ágnes. Pécs, Tanulmány Kiadó, 1995, 185-186. Idézi: Bak Árpád: *A nemzet kettős ideje: kortárs művészeti intervenciók nemzeti emlékhelyeken*. *Apertúra*, 2014. nyár-ősz <http://uj.apertura.hu/2014/nyar-osz/bak-a-nemzet-kettos-ideje-kortars-muveszeti-intervencio-k-nemzeti-emlekhelyeken/>

GREG A. HILL
Kanata zászló, Kanata logo

Kanata

A nemzet esetében (is) alapvető narratívateremtő szempont tehát a konszenzus az identitásképző elemekről és azok összefüggéseiről (is). Ez azonban csak olyan elemek kapcsán jöhet egyáltalán létre, amelyeket nemzeti identitásunkat megalkotóknak tudunk/akarunk *elgondolni*. Egy roma költő művei még a jelöltlistára sem nagyon kerülhetnek fel: az igény a nemzeti identitásképző (meg)formálására – maga is kiváltság. A többségben lévők ez utóbbit, a formálást, a válogatást jogát is kisajátítják. Az így, *kizárásos* alapon létrejött nemzeti narratívák azonban egységesítő funkciójukat illetően végső soron kudarcot vallanak. Pedig nemzeti önmeghatározásunknak képesnek kellene lennie a fent említett rugalmasságra, hogy reagálni tudjon a változásokra, a változó perspektívákra: a legújabb, legaktuálisabb eseményekre – például a nemzetbe újonnan felvételt kérőkre – éppúgy, mint a rég itt-levők, de elfeledni, eltakarni vágyott társaink igényeire.

A kiállításban két nagyobb műcsoport található: kanadai alkotók általában éveken át tartó, nagy lélegzetű projektjeinek egy-egy kulcsművét láthatjuk, főként közép-európai roma alkotók javarészt egy-egy motívumot körbejáró alkotásai mellett. A kanadai művészek a kisebbségek – őslakosok és behurcolt-bevándorolt afro-kanadaiak – rejtett és/vagy elhallgatott történeteit teszik láthatóvá úgy, hogy egyben nemzeti, városi, közösségi szinten való láthatóvá tételükre is javaslatot tesznek, míg a roma alkotók személyes történeteik és/vagy önmaguk játékba hozásával, finom metaforák segítségével tematizálják a nemzeti narratívából való kizorítottak módjait.

GREG A. HILL a legátfogóbb nemzeti szimbólumokhoz nyúl a *Kanatai Zászló Napja* című, 15 éven átívelő projektjében, amelyben új nevet és zászlót szán országának, s több módon próbálja ezt megvalósítani. Az ország átnevezésének gesztusa, utalva az irokéz nyelvből³ származó „eredeti” kifejezésre, az őslakos népek alapvető jelentőségét fejez ki Kanada történetében és önképében, ahogy a zászlóban a juharfalevél helyére tett három madártoll is a korábban indiánoknak nevezett „első nemzetekre”, illetve a métis és az inuit népekre utal(na). CAMILLE TURNER is nemzeti szimbólumot használ – a szépségkirálynő szerepébe helyezkedik több performanszában is, hogy ezen a figyelmet felkeltő, nemzeti konszenzust jelentő alakon keresztül hangsítsa ki az afro-kanadaiak ismeretlen történeteit. Ez a választása ráadásul az egyezményes fehér szépségeszmény kritikája is. Többek között városi séták keretében beszél személyekről és helyekről, s ahol hiányzik, oda emléktáblát is helyez, így téve láthatóvá a Toronto narratíváját alkotó, csak éppen ismeretlen rétegeket.

KEESIC DOUGLAS odzsibva származású művész az őslakosok számára a kizsákmányolást, a többség számára a kanadaiságot jelentő, azaz egy erősen megosztó nemzeti jelképpé is vált szimbólumot használ fel műveiben: az őshonos népek közötti cserekereskedelemben gyakran forgó Hudson Bay gyapjútakarót. Fotóin ennek a 2010-es vancouveri téli olimpia kampányában való szerepeltetését is kritizálja. Videóján (*Trade Me*, 2010) 130 km-es, kenun megtehető, mintegy ősei útját újra járó utazását látjuk egy őslakos közösségből Torontóba, a HB Company üzletébe. Itt dédapja hódprémjeit szeretné visszakapni az értük anno adott takaróért cserébe: a nemzet őslakók felé való tartozását kéri számon személyes történetén keresztül. A visszakérés gesztusa ugyanakkor rengeteg mindenre vonatkozhat, amit aránytalan árért vettek meg vagy el tőlük: a konkrét tárgyi dimenziótól, illetve azon túl az egészen más léptékű és jellegű megosztásokig. Szintén az őslakosok jelene a témája SCOTT BENESIINAABANDAN fotóinak, ame-

3 Kanada a kanata szóból származó név, amely irokéz nyelven falut, telepet jelent.

CAMILLE TURNER
Hometown Queen, 2010, digitális nyomtatás

DELAIN LE BAS
Része vagyok a tájnak, ennek a zöld és kellemes tájnak I., 2008, digitális nyomtatás

lyek azt, a többség számára láthatatlan, szegénység sújtotta világot mutatják be, amelyben ma az „első nemzetek” leszármazottjai élnek.

A Nagy-Britanniában született DELAIN LE BAS *Része vagyok a tájnak, ennek a zöld és kellemes tájnak I-II* (2008) című fotópárjának egyikén egymásba olvad a roma művész arca és a táj, amelyet néz – családja négy generációjának temetési helyétől azonban mintha egy üveglap választaná el, amelyben tükröződve szellemalakként tűnik fel. A tájtól való elválasztottság a nemzettől való elhatároltságot is szimbolizálja: mindkettőhöz lényegileg tartozik, mégsem lehet velük egy. A tájjal, azaz ősei emlékezetével a tágabb társadalom nem teszi lehetővé a kapcsolódást, a nemzet pedig néha láthatatlannak tűnő, de áthatolhatatlan falat emelt a művész saját népe és önmaga közé.

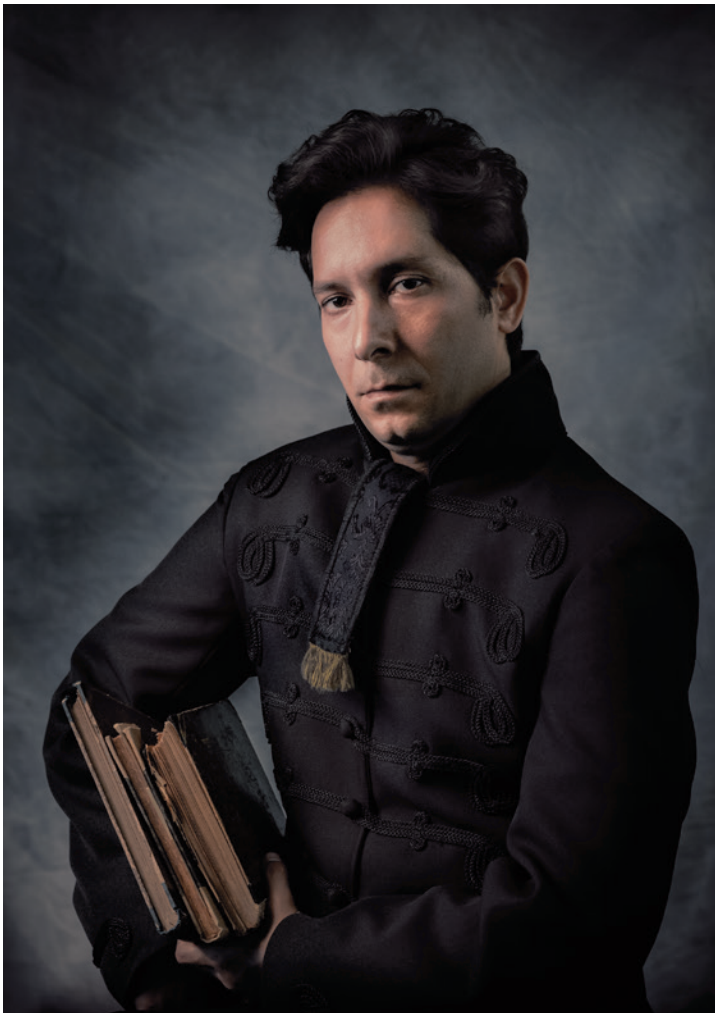
A nemzet költőjeként pozicionálja magát BALOGH TIBOR festőművész DÉRI MIKLÓS fotóján (a Petőfiről jól ismert dagerrotípiá parafrázisaként), így adva formát annak az igénynek, hogy ikonikus alakjaink közé a roma származásúakat is vegyük fel. Hóna alatt XIX. századi roma költők és műfordítók (Nagyidai Sztójka Ferenc, Boldizsár József) munkáit –, többek között Petőfi-fordításait és saját műveiket őrző régi köteteit – tartja, amelyek, ha (szimbolikus értelemben) tényleg a nemzet költőjének keze ügyében lettek volna, akkor mára már tényleg látható módon képezhetnék szerves részét a nemzeti kultúrának.⁴ Az *Elrejtve az idővonalról* (2015) című legnagyobb közösségi portál felhasználásának egyik sajátosságát is eszünkbe juttathatja: ami az ottani idővonalonkon nem jelenik meg, az a követőink, barátaink számára nem is létezik, s talán mi is elhisszük, hogy az voltaképpen nem is olyan fontos. Így nem is lesz része annak a képnek, amelyet magunkról láttatni kívánunk. Pontosan így hiányoznak a roma írók, költők, művészek, és más szimbolikus alakok a magyar nemzeti idővonalról. Vannak, de nem kerülhetnek be a képbe. NYÁRI SÁRKÁNY PÉTER *Békítő áldás* (2002) című festménye a közös alapegységéből építkezik: az áldásra emelt kézfejek a zsidó hagyományból származnak, de láthatóan tényleg alkalmasak arra, hogy a (zsidó vallásból kibomló) kereszténység alapszimbólumát, a keresztformát kirajzolják, miközben a háttérben az égbolt és a mező, a roma zászló két alapmotívuma is megjelenik. A cím így nem csak az alapegység, hanem a végső, közös alap-lényeg és kívánság is egyúttal: szálljon ez, mindannyiunkra.

SZOLNOKI JÓZSEF *Viola Wittrockiana* (2013) című művében a magyarul árvácskaként ismert virágról derül ki, hogy neve németül mostohaanyácskát jelent, mintegy a magyar jelentés komplementerét, teljes ellentétét. Nem az elhagyottat, hanem a befogadót. Izgalmas felvetés ezt a kettősséget a romák helyzetére vetíteni, hiszen számtalan esetben történik velük pontosan ez: hogy valaminek a (negatív) ellentétét tulajdonítják nekik.

RAATZSCH JENŐ ANDRÉ *A 2007-es Velencei Biennálé Roma Pavilonjában Magyarországot képviseltem* (2015) című műve akár úgy is értelmezhető, mintha a címbe mondat folytatása így szólna: „és mégis láthatatlan vagyok”. Önmaga nem-megmutatása, hanem sötét, fekete foltként láttatása, az „ijesztő és ismeretlen” sziluettségbe illesztése a romákra vetett pillantások jellemzőit asszociál-tatja, miközben egyúttal kikezdi a roma művészettel kapcsolatos előfeltevéseket és a művészet (ön)reprezentációs hagyományait is.

LADISLAVA GAŽIOVÁ *A tükröződés* (2015) című munkája (egy 20. század eleji kép-regényből való, játékosnak tűnő figurákkal) a kolonizálók és kolonizáltak közötti

4 XIX. századi keletkezési idejüknél fogva felülírják azt a téves elképzelést, miszerint roma irodalommal csak a XX. századtól számolhatunk – azaz a narratívák visszamenőleg is átírandók.

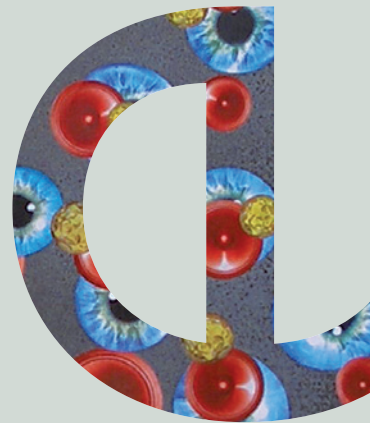

BALOGH TIBOR
Elrejtve az idővonalról, 2015, digitális nyomtat, fotó: DÉRI MIKLÓS

kölcsönhatást tematizálja: a világról és önmagukról való gondolkodást hogyan befolyásolta összekapcsolt helyzetük. Ugyanakkor a felelősség kérdése is felmerül: a kolonizált területek egyre égetőbb, már-már csak globális szinten megoldható problémáiért ugyanis jelentős mértékben felelősek a kolonizálók: fontos lenne, hogy ők is szembesüljenek mindezzel, belenézzenek az ezt (meg) mutató tükörbe.

A *Kinek a nemzete?* tárlata pedig többek között épp e gondolatok felvetésével, illetve az ezeket kibontó, rendkívül igényes, finom hangoltságú és sokrétű kurátori válogatás révén járult hozzá a kritika nézőpont szükségességének nagyon is időszerű diskurzusához.

NYÁRI-SÁRKÁNY PÉTER
Békítő áldás (2002, olaj, farost)

inside express →

Fiatalképzőművészek Stúdiója Egyesület

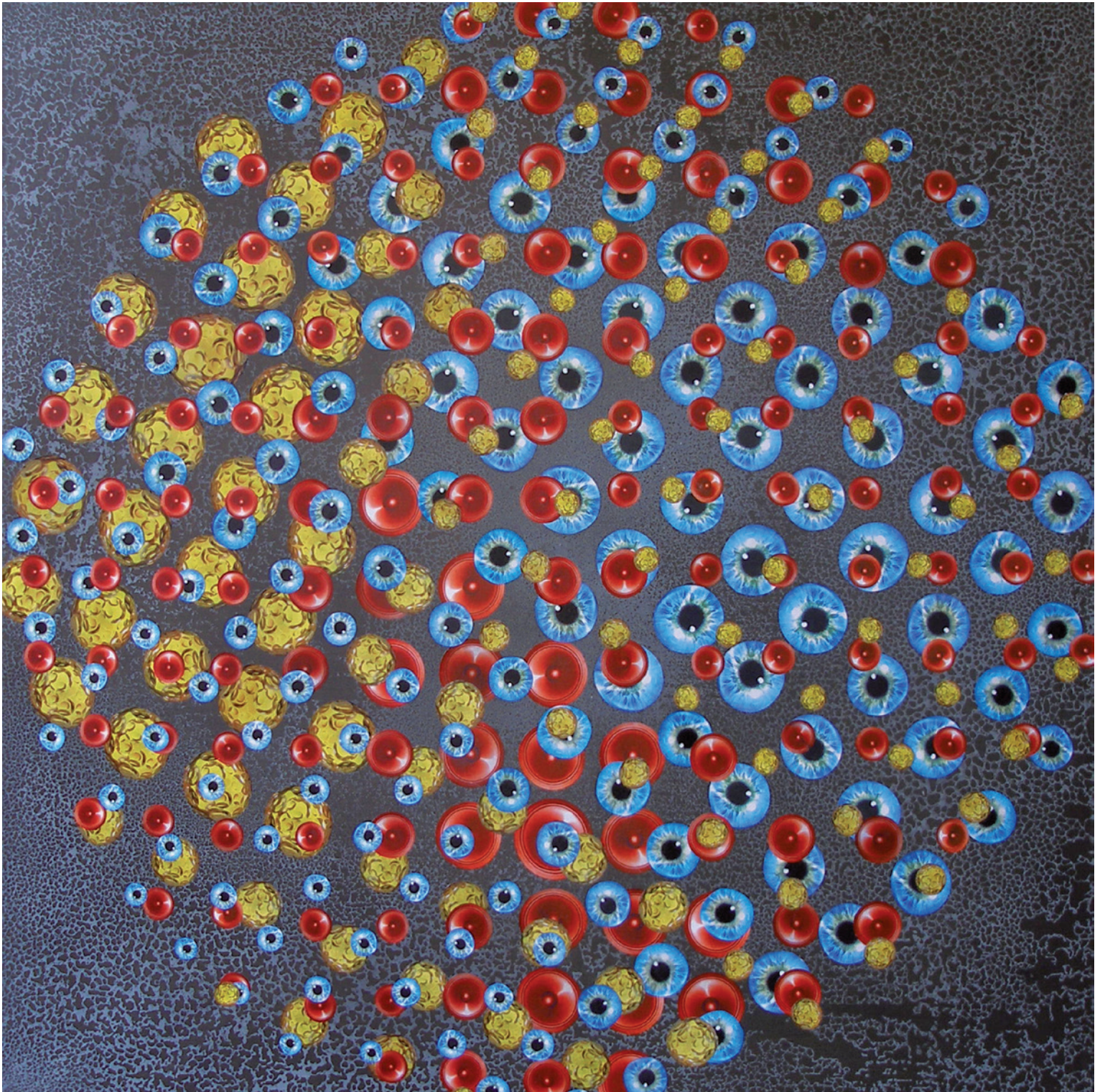
studio.c3.hu

BRAUN ANDRÁS
(1967–2015)

Szívesen, 2008,
akril, vászon, 70×70 cm

Háromszínű alak, 2009,
akril, papír, vászon, 130×130 cm

inside express II. | Elképzelt rokonság | BARNÁ ORSOLYA és PÁLINKÁS BENCE GYÖRGY kiállítása

Emlékek tava

Képzőművészek: ANTAL BALÁZS | CZENE MÁRTA | CSÁKY MARIANNE | GRUPPO TÖKMAG
KOVÁCS OLÍVIA | MOIZER ZSUZSA | PÁLYI MÁRK – FISCHER JUDIT | SOÓS KÁROLY – SÁRAI BORBÁLA LUCA
SZABÓ ESZTER | SZÁSZ LILLA | TIBOR ZSOLT | VÉCSEI JÚLIA

Költők: FEHÉR RENÁTÓ | HEVESI JUDIT | SIROKAI MÁTYÁS | SZÖLLÖSSY BALÁZS | ZÁVADA PÉTER

Budapest Galéria

2015. szeptember 19 – október 18.

Megtekinthető hétfő kivételével 12–20 óráig. ☎ Budapest Galéria, 1036 Budapest, Lajos utca 158.

www.budapestgaleria.hu ☎ info@budapestgaleria.hu